

Na het wegvallen van de Amerikaanse atoomparaplu

Nu de Amerikaanse veiligheidsparaplu niet langer zeker is, ontstaat er ook een acuut Nederlands probleem. Wat nu? Wegkijken en hopen op betere tijden na de mid-terms van november 2026 is een mogelijkheid, die de rolvaste secretaris-generaal van de NAVO Mark Rutte wel is toevertrouwd. Dit is daarentegen niet verantwoord als solide afschrikkingsbeleid. Het gaat om existentieel beleid en het zou opportunistisch en naïef zijn om dat te plannen op het vage fundament van een wankel VS-commitment aan de NAVO.

Grote olifant in de kamer is de nucleaire afschrikkings. Zo precair dat je er in Den Haag niets over leest. In het gunstigste geval worden de scenario's binnenskamers gewogen. Dat had echter nooit een excuus mogen zijn voor een gebrek aan voorbereiding of (al dan niet rolgebonden) 'ontkenning' van het dilemma, daar is de nationale veiligheid nu eenmaal te cruciaal voor. Welke opties hebben we eigenlijk?

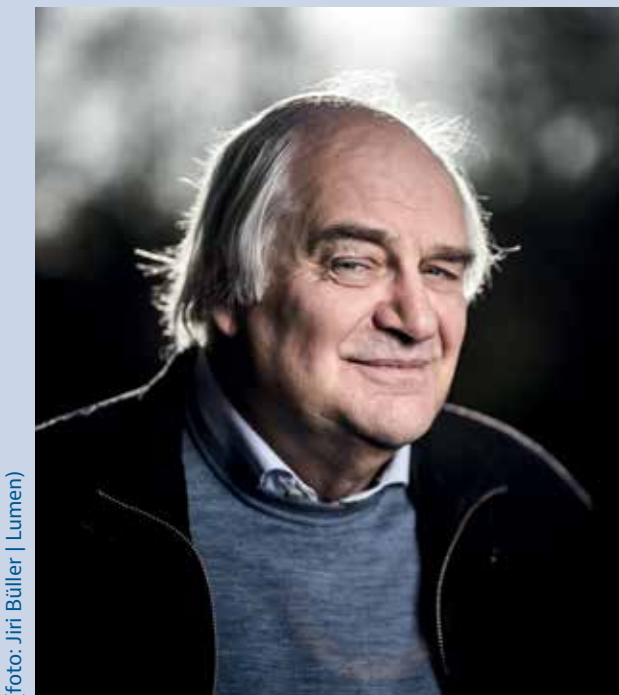
Die variëren van een totale transitie, naar een nieuwe. Van Europese paraplu tot een 'gok' op blijvend Amerikaans beschermheerschap. Laatstgenoemde heeft ons pakweg 75 jaar horigheid, maar ook betaalbare veiligheid opgeleverd.

Naast een paar mengvormen kunnen daar nog enkele andere 'plannen-B' aan toegevoegd worden, zoals afzijdigheid of terugval in ouderwetse neutraliteit, of alleen maar meedenken, lippendienst en er het beste van hopen, of meebetalen. Goedkoop, maar de Nederlandse afhankelijkheid en 'kleinheid' zou er slechts door benadrukt worden: we tellen niet mee in het grote geopolitieke spel.

Afgezien van de neo trans-Atlantische band met een onzekere partner moet natuurlijk wel erkend worden dat een krijgsmachtdeel als de Koninklijke Luchtmacht qua training, taak, uitrusting en 'ecosysteem' na pakweg 75 jaar volledig veramerikaanst is. Daarbij beschikken we met nucleair gestelde F-16's en F-35's te Volkel over nog eens een extra verzekeringspolis, wat elke overgang naar een niet-Amerikaanse paraplu tot een zeer rigoureuze zou maken. Maar een deelbelang zou niet mogen prevaleren en we moeten wel blijven bedenken dat de beslissing om atoombommen in te zetten in Washington en niet in Den Haag wordt genomen.

Nederland zou ook atomair-solo kunnen gaan. In de jaren '50 was dit technisch nog wel mogelijk. Wie in de archie-

‘En passant koos ons land voor **non-proliferatie als hoeksteen van het buitenlandbeleid** en het zou scheve gezichten geven als we dat nu bij het grofvuil gaan zetten’

(foto: Jiri Buller | Lumen)

ven duikt ontdekt dat de VS er nog wel rekening mee hielden, maar die waren erg blij dat we er als Benelux in 1954 van afzagen teneinde West-Duitsers te 'schoenlepelen' in het bondgenootschap van de NAVO en daarbij een eigen massavernietigingswapen af zouden zweren. Dat scheelde veel argwaan in Parijs, Londen en natuurlijk bij landen die een Duitse revanche niet zagen zitten. En passant koos ons land voor non-proliferatie als hoeksteen van het buitenlandbeleid en het zou scheve gezichten geven als we dat nu bij het grofvuil gaan zetten. Ik laat hier welbewust de solo-optie van een Nederlandse *Alleingang* buiten beschouwing. Gezien de zeer dubieuze 'medewerking' die Nederland in de jaren '80 middels de zogenaamde Kahn-affaire aan Aziatische proliferatie gaf (in de vorm van spionage) zou een puur Nederlandse bom wel voorstelbaar zijn, maar om allerlei redenen kansloos (te duur, te onveilig, te veel tijd kosten, enzovoort). Een wel denkbare en goedkopere variant zou de 'nuclear latency'-optie zijn: *hedging*. Dat wil zeggen, wél beschikbare en benodigde middelen klaarleggen, maar (nog) niet de atoombom zelf maken.

Brits gaan is ook uitgesloten. De Britten hebben weliswaar 190 kernwapens maar zijn zeer gericht op hun Amerikaanse bondgenoot. Als Londen een duurzaam veiligheidsverband met de enige andere nucleaire macht (Frankrijk) aan zou gaan, is er misschien iets mogelijk. Op korte termijn zal hier geen sprake van zijn, nog afgezien van het vele geld en politieke pijn die het de Britten zou kosten te de-amerikaniseren. Sommige experts zeggen dat de Joint Expeditionary Force en zelfs een toekomstig terugkeerverdrag na Brexit de Angelsaksen weer in Europees vaarwater zal brengen, maar een bijrol voor Nederland is nog heel ver weg. Extra interessant zijn de Britse plannen tot diversificatie met de potentiële aanschaf van nucleair dragende F-35's, middels een bezoek van de Franse president Macron aan premier Starmer op 10 juli 2025 in het kader van het oppoetsen van de Lancaster House agreement uit 2010, toen beide landen tekenden voor samenwerking op het gebied van nucleaire afschrikking. Allemaal te vroeg om over te speculeren, maar niet om de Haagse voelsprietten voor uit te steken.

Dan is er dus de Franse route. Hoewel de Franse atoomparaplu van circa 220 atoomwapens bescheiden is en feitelijk niet het traditionele nucleaire afschrikkingsspectrum dekt – deze is nu dominant Amerikaans en omvat zo'n 4000 operationele wapens, zowel strategisch als sub-strategisch – heeft onder andere president Macron op de mogelijkheid van europeanisering (de-amerikanisering) gewezen. Dit zou een politieke aardverschuiving betekenen. Een door de Nederlandse regering enigszins verschrikt als 'nu niet aan de orde' vooruitgeschoven optie gehanteerd. Wegkijken is echter geen optie, het Franse aanbod ligt er. In sommige landen, zoals Duitsland en Polen alsook de Scandinavische landen, is Macrons aanbod niet onwelwillend ontvangen. Alleen al daarom kunnen we het ons niet permitteren het te negeren.

Suggesties als Frankrijk uitnodigen weer mee te doen aan de Nuclear Planning Group (NPG) van de NAVO ontwijken de hamvraag. Ik mag hopen dat trans-Atlantische nostalgie, respectievelijk anti-Europese (dan wel anti-Franse)

‘Een intellectuele reductie, het huidige politieke klimaat wel toevertrouwd, tot ‘het zal allemaal misschien wel meevallen’ is ongewenst’

sentimenten, een neutrale veiligheidsanalyse niet vertroebelen. Ik kan mij voorstellen dat een werkgroep uit de Adviesraad Internationale Vraagstukken (diens advies 'Kernwapens' van 29-01-2019 is op slag verouderd) voortvarend bezig is.

Resteert wat mij betreft een straaltje licht aan de horizon. Optie: Nederland kiest voor niet-nucleaire solo-afschrikking. De aloude atoombom uit de vorige eeuw hoeft niet per se meer. Niet-nucleaire afschrikking kan in de 21ste eeuw ook via ongekend toegenomen precisie over lange afstand, drone-technologie, bunker-busting en cyber. Onafhankelijkheid, militaire effectiviteit en geloofwaardigheid, behoud van traditionele prioriteiten van buitenlands beleid, eventueel inpasbaar in andere initiatieven zijn navenant gestegen. Technisch is dit geen fantasie: Duitsland was onder de Amerikaanse president Joe Biden al van plan met Washington zeer snelle 'ongrijpbare' conventionele raketten op te stellen. Wat zal Trump doen? Europa werkt in ELSA-consortium aan iets soortgelijks en de Koninklijke Marine heeft Tomahawk-kruisraketten met een bereik van 1000km in bestelling. Opnieuw: wat doet Trump? Ook de Koninklijke Luchtmacht plant langeafstands-boordraketten, maar zou een draai weg van Amerika moeten maken, tenzij een keiharde leveringsgarantie uit de VS gaat komen. Interessant is een tussenvariant, die wel in Amerikaanse vakpers te lezen is: geef de V.S. toegang tot de Europese defensiemarkt in ruil voor een tijdelijke (10 jaar?) Amerikaanse garantie dat hun paraplu en andere wapens 'keihard' is. Dat zou Europeaniserings-tijd kopen.

Mijn conclusie is dat de snel gegroeide onzekerheid over het Amerikaanse commitment niet met onverschilligheid of zwijgend vooruitgeschoven kan of mag worden. Een existentieel veiligheidsbelang is in het geding en vergt een delicate, best pijnlijke discussie. Een intellectuele reductie, het huidige politieke klimaat wel toevertrouwd, tot 'het zal allemaal misschien wel meevallen' is ongewenst. Een toevlucht tot de oude dichotomie NAVO versus Europa is ontoereikend. Wegkijken is geen optie. Optimale afschrikking staat op het spel.

Dr. Ko Colijn is emeritus hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en oud-directeur van Clingendael. Deze gastcolumn is gebaseerd op een artikel uit de *Clingendael Spectator*.